

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА

Министарство рада и борачко инвалидске заштите
Трг Републике Српске 1, Бања Лука, тел: 051/338-602, факс: 051/338-891, E-mail:
mpb@mpb.vladars.net

АНАЛИЗА
СТАЊА У ОБЛАСТИ БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ

Бања Лука, март 2021. године

САДРЖАЈ:

I	УВОД	2
II	ИСТОРИЈАТ ОБЛАСТИ БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ	3
III	ПРОПИСИ ИЗ ОБЛАСТИ БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ	9
IV	ОБЛАСТ БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ ПРЕМА ВАЖЕЋИМ ПРОПИСИМА	12
V	БУЏЕТ ЗА БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКУ ЗАШТИТУ	15
VI	КАТЕГОРИЈЕ КОРИСНИКА И ПРАВА УТВРЂЕНА ПРОПИСИМА ИЗ ОБЛАСТИ БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ	17
VII	ОСТАЛА ИЗДВАЈАЊА ИЗ НАДЛЕЖНОСТИ РЕСОРА БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ	21
VIII	СТАМБЕНО ЗБРИЊАВАЊЕ ПОРОДИЦА ПОГИНУЛИХ БОРАЦА И РАТНИХ ВОЈНИХ ИНВАЛИДА ОД I ДО IV КАТЕГОРИЈЕ	25
IX	ЗАПОШЉАВАЊЕ БОРАЧКИХ КАТЕГОРИЈА	26
X	ИЗДВАЈАЊА ЗА БОРАЧКЕ КАТЕГОРИЈЕ У ОБЛАСТИ ПЕНЗИЈСКО-ИНВАЛИДСКОГ ОСИГУРАЊА	29
XI	ОДНОС ДРУШТВА ПРЕМА БОРЦИМА И ТЕКОВИНАМА ЊИХОВЕ БОРБЕ	30
XII	ПРАВА БОРАЦА У ФЕДЕРАЦИЈИ БиХ	31
XIII	ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	32
XIV	ПРИЈЕДЛОГ МЈЕРА ЗА ПОБОЉШАЊЕ СТАЊА У ОБЛАСТИ БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ	35

I УВОД

Тачком 12. Амандмана XXXII на Устав Републике Српске, којим је замијењен члан 68. Устава Републике Српске, утврђено је да Република уређује и обезбјеђује, између осталог, и борачку и инвалидску заштиту, што значи да је борачко-инвалидска заштита уставна категорија и област од општег друштвеног интереса.

С обзиром на значај који има, област борачко-инвалидске заштите је нормативно уређивана више пута са циљем да се унаприједи и побољша положај борачке популације, како увођењем нових права тако и у погледу проширења обима постојећих права, што је изискивало и обезбјеђивање додатних новчаних средстава.

Ову област, као посебно значајну, Република Српска је први пут нормативно уредила 1993. године, (дакле, у ратном периоду) доношењем сопственог прописа - Закона о правима војних инвалида и породица палих бораца Републике Српске. До доношења тог закона примјењивали су се савезни и републички прописи бивше СФРЈ. Важећи закон из области борачко-инвалидске заштите је Закон о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" број 134/2011, 40/12).

Рјешењем министра за рад и борачко-инвалидску заштиту број: 16-03/1-56-1329/20 од 24.12.2020. године, именована је Радна група са задатком да изврши анализу стања у области борачко-инвалидске заштите. Радну групу чине представници Министарства и представници организација/удружења од јавног интереса и то: Борачке организације Републике Српске, Републичке организације породица заробљених и погинулих бораца и несталих цивила Републике Српске, Савеза ратних војних инвалида Републике Српске, Организације ампутираца „Удас“, Удружења грађана „Ветерани Републике Српске“ и Савеза логораша Републике Српске.

II ИСТОРИЈАТ ОБЛАСТИ БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

- Министарство за питање бораца и жртава рата Републике Српске настало је у рату 13. јула 1992. године („Службени Гласник Српског народа у Босни и Херцеговини“ година I број 11), а већ 1993. године основана је Борачка организација Републике Српске са циљем побољшања материјалног и друштвеног положаја борачких категорија и његовање традиције Одбрамбено-отаџбинског рата.

- Првим Законом о правима војних инвалида и породица палих бораца из 1993. године било је утврђено 11 права за војне инвалиде и 7 права за чланове породица погинулих бораца, али је било могуће остварити само права на мјесечна новчана примања и право на здравствену заштиту.

- Рат је донио велика страдања и велики број ратних војних инвалида и погинулих бораца о чијем статусу и правима је у складу са тим прописом одлучивао првостепени орган, а Министарство било надлежно за ревизију, то јест контролу законитости утврђеног статуса и права. Због чињенице да Министарство није имало капацитет да у кратком року изврши ревизију, Законом је прописано да ревизија не одлаже извршење првостепених рјешења. Овакво законско рјешење које је задржано у сваком сљедећем законском пропису, касније ће се показати као лоше, јер је произвело правну несигурност усљед чињенице да се ревизија рјешења о утврђеном статусу и правима многим борцима по први пут врши након више од двадесет година од стицања статуса и права.

- 1996. године донесен је сљедећи закон – Закон о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца, којим су се први пут увела и права бораца (12 права) и прописана дефиниција борца и услови на основу којих се разврставају у шест категорија, те утврђена обавеза Министарства одбране Републике Српске да изврши категоризацију, коју никад није извршило.

- Због финансијске немогућности испуњавања законских обавеза, прописана права бораца само су формално егзистирала (борачки додатак, додатак уз пензију, стално мјесечно примање, бесплатна и повлаштена возња и др.).

- Законом су уведена права и за чланове породица бораца после смрти борца (4 права) која такође само формално егзистирају.

- Обрачун и исплата инвалиднина и осталих припадајућих права вршила се на основу ручно рађеног обрачуна који су сачињавали првостепени органи, односно одјељења за борачко-инвалидску заштиту, а Министарство је одјељењима дозначавало средства у укупној маси, који су вршили појединачну исплату. Овакав начин контроле и исплате новчаних примања задржан је до 2002. године када Министарство уводи Информациони систем борачко-инвалидске заштите, којим је омогућена контрола броја корисника, те омогућена централизована исплата.

Период реформи у области борачко-инвалидске заштите

· 1999. година - Тежња за проширењем обима права

Борачка удружења тражила су од Републике да им се пропише већи обим права, који би био еквивалентан њиховом доприносу у борби за одбрану Републике Српске. Сходно наведеном, 1999. године ступио је на снагу нови Закон о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца којим се уводи и седма категорија борца и даје овлашћење Борачкој организацији Републике Српске да даје мишљење у поступку категоризације у погледу времена ступања у оружане снаге и временаведеног у зони борбених дејстава као и другим условима ангажовања борца у оружаним снагама. Поступак категоризације проводе општински органи надлежни за питања бораца по претходно прибављеном мишљењу Борачке организације Републике Српске.

Закон је прописивао обим права која Република Српска објективно није могла финансирати, јер је усвојен под притиском Борачке организације Републике Српске и дијела посланичких клубова (Влада Републике Српске није била предлагач Закона).

За реализацију прописаних права, био је неопходан буџет од 350 милиона, а буџет је износио око 61 милион КМ.

Полазећи од чињенице да сва прописана права нису имала финансијску подлогу, у закон је по основу Амандмана Владе Републике Српске уграђен члан 152. који прописује да се у случају недостатка финансијских средстава остварују приоритетна права, на основу кога је Влада Републике Српске дана 05.09.2000. године донијела Одлуку којом су утврђени приоритети у исплатама и којом су биле обухваћене само личне и породичне инвалиднине.

Таква одлука Владе је проглашена неуставном, а рјешења као извршне исправе којим су утврђена новчана примања по основу других прописаних права која нису извршавана због недостатка финансијских средстава, јер нису утврђена као приоритети у исплатама, (додатак уз пензију за борце пензионере, борачки додатак – за запослене борце, стално мјесечно примање - за незапослене борце), реализована су путем суда у извршном поступку. Дакле, прописивањем и признавањем права која нису могла бити финансирана због недостатка средстава, овим законом створен је дуг према борцима – корисницима права, кога су морали наплаћивати путем суда.

Борачки додатак су остваривали само борци који су били запослени у неким јавним предузећима или установама као нпр. Жељезнице Републике Српске, Електропривреда Републике Српске, Шуме Републике Српске, Поште Српске, Војске Републике Српске итд.)

За шест мјесеци створене су знатно веће обавезе које буџет није могао покривати, а дуг је додатно увећан по основу трошкова које је произвела Уредба о бесплатној и повлаштеној вожњи, која је као неуставна престала да важи, али је произвела правне посљедице јер је произвела новчане обавезе према превозницима. У овом периоду долази до кашњења у исплатама војних инвалиднина (три инвалиднине).

С обзиром на одредбу члана 152. Закона која је омогућавала доношење Одлуке о утврђивању приоритета у исплатама по Закону о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца, Влада Републике Српске је у августу 2000. године донијела Одлуку којом су мјесечна примања корисницима по Закону која су утврђена као

приоритети у исплатама, замрзнута на нивоу висине мјесечних примања исплаћених у јуну мјесецу 2000. године, тако да се престаје вршити законом прописано усклађивање.

· 2001-2004. године - Смањивање обима права и свођење на економске могућности Републике

- Кредитно задужење Босне и Херцеговине и Републике Српске од стране ММФ-а и Свјетске банке било је условљено реформом социјалног сектора, укључујући и област борачко-инвалидске заштите.

- ММФ и Свјетска банка су условили кредитни аранжман захтјевом да борци не могу имати права која се финансирају из буџета, да инвалиднину примају само инвалиди од прве до шесте категорије, да се уведе имовински цензус за породице погинулих бораца, да се издвајања за борачко-инвалидску заштиту замрзну на нивоу 2001. године, а да повећање инвалиднина буде условљено само смањењем броја корисника.

- У мају 2002. године усвојен је „Документ о политици реформе у области борачко-инвалидске заштите“ којим се Република Српска обавезала да из буџета неће финансирати борце, да ће брисати сва тзв. „празна“ права за чију реализацију не може обезбиједити буџетска средства, да ће увести имовински цензус за породичне инвалидине, као и да ће ограничити буџетска издвајања на достигнутом нивоу, а повећање инвалидине условити смањењем броја корисника, да ће извршити ревизију статуса и права свих корисника и да ће донијети нови Закон који ће бити одраз нове политике у области борачко-инвалидске заштите.

- 2004. године, уз протесте Организације породица погинулих бораца и незадовољство борачких удружења због увођења имовинског цензуса, донесен је Закон о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске, који је уважио препоруке Свјетске банке за реформу у области борачко-инвалидске заштите, а то су: хармонизација законодавства у оба ентитета, расподјела средстава тако да се не стварају дуговања корисницима, да расподјела осигура заштиту инвалида са највишим степеном инвалидитета и породица погинулих бораца, елиминација "празних" права, елиминација права бораца на мјесечна готовинска давања за лица која су способна за рад, односно борце који нису инвалиди, да законске обавезе не могу прелазити расположива буџетска средства и слично.

Овај закон је рационалније регулисао област борачко-инвалидске заштите, јер је начин расподјеле осигуравао заштиту инвалида са највишим степеном инвалидитета.

Мјесечна примања војних инвалида са највећим степеном оштећења организма била су знатно већа у односу на мјесечна примања војних инвалида осталих категорија.

За ратне војне инвалиде прве категорије по основу рањавања, додатак за његу и помоћ повећан је са 86% на 120%, чиме је знатно побољшан материјални положај најтежих ратних војних инвалида.

Основица за обрачун мјесечних примања утврђује се у почетном износу од 468,00 КМ и усклађује почетком сваке године са индексом кретања малопродајних цијена у претходној години, према саопштењу Завода за статистику Републике Српске и растом предвиђених средстава за ове намјене у буџету Републике Српске за текућу годину. Сви корисници права по ранијем Закону задржавају стечена права, а истовремено им се са

коефицијентом исплате од 0,85% обезбјеђује раст мјесечних примања за 25% у односу на дотадашња примања. Народна скупштина Републике Српске обавезала је Владу Републике Српске да у року од 3 године обезбједи коефицијент исплате 1.

Уведена је накнада одликованим борцима за војне заслуге у оружаној борби, нова права чланова породица погинулог борца: предност при упису у образовне установе, додјељивање стипендија за школовање и смјештај у студентске домове за дјецу погинулих бораца, као и коришћење услуга државних органа, јавних установа и осталих правних субјеката приликом рјешавања својих правних интереса. Уведено је ново право војних инвалида - право на отклањање архитектонских баријера и предност у коришћењу услуга државних органа и јавних установа у пружању услуга.

Овим законом је прописана обавеза Министарства одбране Републике Српске и Министарства унутрашњих послова Републике Српске да у одређеном року формирају комисије у чијем ће саставу бити представници Борачке организације Републике Српске, које ће извршити провјеру и усаглашавање увјерења о дужини учешћа у оружаним снагама и увјерења о околностима погибије, нестанка, рањавања и повређивања, припадник оружаних снага, чиме ће се смањити број корисника који сада неоправдано остварују мјесечна примања и друга права прописана Законом. Закон је мијењан и допуњаван 2007., 2008. и 2009. године на начин да су уведена нова права, те проширен обим већ постојећих.

Закључком Народне скупштине Републике Српске („ Службени гласник Републике Српске“ број: 45/04) предложено је локалним заједницама да донесу Одлуку о допунским правима из области борачко-инвалидске заштите, којим се за борачке категорије проширује обим права према њиховим могућностима. У складу са тим закључком, већи број локалних заједница је такву одлуку и донио. На основу тих одлука финансирају се разне потребе борачких категорија – стамбена питања, лијечење, стипендирање дјече, набавка уџбеника, плаћање даџбина, набавка огрјева, трошкови превоза, трошкови сахране демобилисаних бораца или родитеља погинулих бораца и сл.

• **Реформа одбране**

- 2005. године, због преноса надлежности на ниво Босне и Херцеговине, долази до укидања Министарства одбране Републике Српске и Војске Републике Српске.
- Република Српска својим прописима уређује начин и поступак преузимања евиденције лица која су регулисала војну обавезу и одређује органе и начин вођења ове евиденције.
- Влада Републике Српске доноси Уредбу о преношењу евиденција о лицима која су регулисала војну обавезу, којом се начин вођења ове евиденције прилагођава новонасталим условима и усклађује са Законом о одбрани БиХ и стварају услови да се евиденција о лицима која су регулисала војну обавезу устроји, води и користи на прописан начин, да се иста сачува и обезбједи услови да грађани Републике Српске могу остварити своја права, стечена по основу учешћа у Одбрамбено-отаџбинском рату.

- Војне евиденције пријашњих одсјека Министарства одбране Републике Српске, преузели су општински органи управе и измјеном Закона о локалној самоуправи, те евиденције постају изворни послови локалних заједница.
 - Министарство рада и борачко-инвалидске заштите преузима евиденције ВРС-а и МУП-а, због чега је формирано Одјељење за војне евиденције при Министарству.
 - Министарство је извршило дигитализацију свих писаних евиденција о дужини учешћа у рату (књига Воб-8 и евиденције МУП-а), као и евиденције страдалих преузетих од команди и јединица ВРС-а и МУП-а и дигитализацију преузете медицинске документације.
 - У току је дигитализација јединичних и персоналних картона коју врше општински органи за борачко-инвалидску заштиту, јер се ради о евиденцији коју су они преузели.
 - Евиденције о учешћу у рату којима је располагала ВРС односно МУП и евиденција Министарства одбране Републике Српске никад није сравњена и тако неусаглашена предата је Министарству, односно локалним заједницама.
 - Министарство је у циљу уређења ове области у почетном периоду донијело Упутство, а касније и Правилник којим је прописан начин поступања и усаглашавања евиденција између Министарства и локалних заједница.
- **2006 година – Раскид сарадње са ММФ-ом, проширење обима права и повећање издвајања за област борачко-инвалидске заштите**

Након раскида сарадње са ММФ-ом, 2007. и 2008. године су извршене измјене закона из 2004. године и знатно повећана буџетска издвајања за борачко-инвалидску заштиту. Захваљујући повећању буџетских средстава за борачко-инвалидску заштиту, уведена су нова права на новчана примања, повећане су личне и породичне инвалиднине и истовремено исплаћене и заостале инвалиднине из јула 2003. и августа 2004. године.

Измјенама и допунама Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске у 2007. години, уведена су нова права, а борачки додаток је први пут уврштен у Буџет Републике Српске и у току 2007. године исплаћена су средства у износу од 10.000.000,00 КМ за 77.703 борца прве категорије. Исте године донесена је прва Уредба о борачком додатку.

Измјенама и допунама Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске у 2008. години, дошло је до побољшања материјалног положаја корисника права, а првенствено чланова породица погинулих бораца и најтежих ратних војних инвалида, које је омогућено кроз повећање износа мјесечних примања, проширење обима права те прописивање повољнијих услова за остваривање права. Основица за обрачун војних инвалиднина за 2008. годину повећана је са 468,00 КМ на 500,00 КМ. Инвалиднине за чланове породица погинулих бораца повећане су у просјеку за 37 %, а просјечан раст примања војних инвалида од прве до осме категорије се кретао од 20 до 45 %.

· 2009. година - Акциони план за ефикаснију ревизију оствареног статуса и права из области борачко-инвалидске заштите

Акциони план је проведен 2009. године као резултат заједничког одређења Министарства и Борачке организације Републике Српске (што је потврђено потписивањем Протокола о сарадњи) да се смањи број корисника који незаконито користе права из области борачко-инвалидске заштите.

Циљ Акционог плана је био да се кроз ефикаснију ревизију као инструмент контроле законитости рјешења о признатом статусу и правима, смањи број „лажних“ бораца и војних инвалида и породица погинулих бораца, како би се вратило достојанство часним борцима Одбрамбено-отаџбинског рата и уједно постигла значајна уштеда средстава којима би се покренули пројекти запошљавања и самозапошљавања демобилисаних бораца.

Уочено је да за превелики број категорисаних бораца, Република не може да обезбиједи адекватне накнаде.

Министар рада и борачко-инвалидске заштите именовано је Централну ревизиону комисију, коју су сачињавали представници Министарства и представници Борачке организације Републике Српске. Први пут је једна независна и непристрасна комисија сачињена од стручних лица Министарства и представника Борачке организације обишла све општине у Републици Српској и извршила увид у стање предмета у првостепеним органима. Уочено је да има много предмета који никада нису били на поступку ревизије у Министарству.

Централна ревизиона комисија је од 21.07.2009. године до 05.12.2009. године извршила управни надзор у свим општинама Републике Српске, као и увид у рад свих општинских борачких организација.

Са почетком рада Централне ревизионе комисије, Министарство је наложило општинским органима управе да у поступку превођења рјешења на нови Закон, укину сва рјешења којима је незаконито признат статус и право.

Истовремено, општинским борачким организацијама је наложено да поново преиспитају своја мишљења о дужини и условима ангажовања лица у Одбрамбено-отаџбинском рату и да сва лица за која утврде да не испуњавају услове за признату категорију борца у којој се налазе, претходно мишљење ставе ван снаге и општинском органу управе доставе ново, образложено мишљење које ће бити основ, односно доказ за обнову поступка у предметима категоризације.

Обилазак општинских борачких организација показао је да одређен број општинских борачких организација нису имале критички приступ у поступку давања мишљења, односно нису испоштовале Инструкцију донешену од стране Борачке организације Републике Српске и члан 26. Закона о правима бораца којим се дефинише зона борбених дејстава, па је велики број бораца прве и друге категорије искључиво производ некритичког мишљења њихових комисија.

Због некритичког односа појединих општинских борачких организација у поступку давања мишљења у предметима категоризације, велики број припадника оружаних снага је неосновано стекао статус борца прве и друге категорије, те остварио право на гарантовани пензијски основ и увећање пензије по основу прописа из области ПИО-а, као и право на борачки додатак, што је директно проузроковало штетне посљедице по буџет.

- Контролом је утврђено да ниједно рјешење првостепени органи нису донијели супротно мишљењу Борачке организације Републике Српске, што значи да је укупан број категорисаних бораца производ лошег и неодговорног рада БОРС-а.

- Уочено је да у поступку категоризације постоји проблем због непостојања адекватних евиденција о војном ангажовању, односно евиденција о времену проведеном у зони и ван зоне борбених дејстава.

- Контрола је показала да Борачка организација Републике Српске, иако по закону има јавно овлаштење, даје мишљење о војном ангажовању за сваког борца иако није кадровски оспособљена, нема писане евиденције, као ни јасног упутства да једнообразно тумачи зону борбених дејстава.

Реализацијом Акционог плана утврђено је да је у области борачко-инвалидске заштите велики број лица на незаконит начин остварио статус и права, по основу којих се из буџета исплаћују значајна новчана средства. Приликом контроле, Централна ревизиона комисија је ради вршења ревизије издвојила 7.431 предмет личне и породичне инвалиднине који је сматрала спорним. Сваки корисник коме је у поступку ревизије оспорен или измјењен статус и припадајућа права имао је право на судску заштиту. Због недостатка капацитета да се ревизија заврши у кратком року, акциони план није дао очекиване резултате.

III ПРОПИСИ ИЗ ОБЛАСТИ БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ

У периоду до доношења важећег закона из ове области - Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 134/11, 9/12 и 40/12) који је у примјени од 01.01.2012. године, из ове области су донесени **сљедећи закони**:

1. Закон о правима војних инвалида и породица палих бораца („Службени гласник Републике Српске“ бр. 17/93, 29/94 и 16/95)
2. Закон о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца („Службени гласник Републике Српске“ број 16/96)
3. Закон о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца („Службени гласник Републике Српске“ број 35/99)
4. Закон о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ број 46/04, 53/04 и 20/07) – пречишћени текст („Службени гласник Републике Српске“ број 55/07)
5. Закон измјенама и допунама Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ број 59/08),
6. Закон измјенама и допунама Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ број 118/09).

Разлог за често доношење нових прописа из области борачко-инвалидске заштите у односу на нормативно уређивање других области, имало је за циљ побољшање стања у области борачко-инвалидске заштите. У изради тих прописа и приједлога одређених рјешења, значајну улогу су имале организације/удружења проистекла из Одбрамбено-отаџбинског рата.

Треба напоменути да је Република Српска нормативно уредила и област изградње, одржавања и заштите споменика и спомен обиљежја ослободилачких ратова доношењем Закона о споменицима и спомен-обиљежјима ослободилачких ратова („Службени гласник Републике Српске“ број: 28/12), који је Народна скупштина усвојила 2011. године али је због покретања виталног националног интереса у Вијећу народа, Закон ступио на снагу тек након доношења Одлуке Уставног суда Републике Српске.

Осим наведених закона који се односе на уређивање области борачко-инвалидске заштите, донесени су и подзаконски акти (уредбе и правилници), који детаљније разрађују одредбе закона.

• **Важећи подзаконски прописи:**

Уредбе:

1. Уредба о борачком додатку („Службени гласник Републике Српске“ бр. 52/13, 53/14 и 6/19)
2. Уредба о стамбеном збрињавању породица погинулих бораца и ратних војних инвалида Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 26/19 и 77/20)
3. Уредба о преношењу евиденција о лицима која су регулисала војну обавезу („Службени гласник Републике Српске“ бр. 17/06, 62/06, 72/06 и 45/07)

Правилници:

1. Правилник о раду љекарских комисија („Службени гласник Републике Српске“ број: 100/12);
2. Правилник о утврђивању процента војног инвалидитета - („Службени гласник Републике Српске“ бр. 100/12, 116/12, 32/14 и 103/16);
3. Правилник о оштећењима организма по основу којих војни инвалид има право на ортопедски додаток („Службени гласник Републике Српске“ број: 100/12);
4. Правилник о оштећењима организма по основу којих војни инвалид има право на додаток за његу и помоћ („Службени гласник Републике Српске“ број: 100/12);
5. Правилник о накнади трошкова изградње надгробног споменика погинулом борцу („Службени гласник Републике Српске“ број: 46/12);
6. Правилник о накнади трошкова сахране ексхумираног борца („Службени гласник Републике Српске“ број: 46/12);
7. Правилник о јединственој матичној евиденцији корисника права у области борачко-инвалидске заштите и заштите цивилних жртва рата („Службени гласник Републике Српске“ број: 66/12);

8. Правилник о садржају и начину вођења војних евиденција („Службени гласник Републике Српске“ број: 66/12 и 1/17)
9. Правилник о садржају и начину вођења регистара споменика и спомен-обиљежја ослободилачких ратова („Службени гласник Републике Српске“ број: 81/12)
10. Правилник о критеријумима и поступку за додјелу средстава гранта удружењима од јавног интереса, осталим удружењима и фондацијама („Службени гласник Републике Српске“ бр. 28/16 и 66/20)
11. Правилник о критеријумима и поступку за додјелу средстава гранта за изградњу и одржавање споменика, спомен-обиљежја и војничких гробаља ослободилачких ратова („Службени гласник Републике Српске“, број: 66/16 и 66/20)
12. Правилник о матичној евиденцији корисника права („Службени гласник Републике Српске“, број 116/18).

Уважавајући категорије на коју се област борачко-инвалидске заштите односи, одређена питања су на иницијативу организација/удружења која их заступају, ријешена одлукама Владе Републике Српске.

Одлуке Владе Републике Српске:

- Одлука о одобрењу пласмана средстава за унапређење материјалног положаја бораца са навршених 65 година живота кроз мјесечно новчано примање („Службени гласник Републике Српске“ број: 12/21)
- Одлука о материјалном обезбјеђењу бораца са тешким инвалидитетом („Службени гласник Републике Српске“ број 118/2)

- **Право борачких категорија по прописима из других правних области**

- Поред Законом утврђених права, категорије на коју се односи област борачко-инвалидске заштите, имају могућност да користе и одређене врсте једнократних помоћи које се исплаћују из буџета Републике Српске, али и допунска права која су својом одлуком утврдиле локалне заједнице.

- Такође, треба напоменути да ове категорије остварују одређене новчане бенефиције и по прописима из других правних области за које се издвајају средства из буџета, а првенствено из области пензијског и инвалидског осигурања. Ратни војни инвалиди и чланови породица погинулих бораца имају право и на накнаду нематеријалне штете, што значи да се за ове категорије, по истом чињеничном основу, из буџета издвајају новчана средства кроз прописе из области борачко-инвалидске заштите, области пензијског и инвалидског осигурања и области накнаде ратне штете. Одређене бенефиције (олакшице или ослобађања плаћања обавеза), борачке категорије остварују кроз прописе из разних других материјално-правних области.

IV ОБЛАСТ БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ ПРЕМА ВАЖЕЋЕМ ПРОПИСУ

- Доношењем важећег Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске који је у примјени је од 01.01.2012. године, постигнут је напредак у области борачко-инвалидске заштите јер су истим предвиђена нова рјешења у погледу обима права, обухваћен је већи број корисника, уведене нове предности за поједине категорије корисника и обезбијеђени правни механизми за заштиту свих Законом утврђених предности. Због увођење нових права и повећања обима већ признатих права, дошло је до побољшања материјалног положаја, у већој или мањој мјери, свим категоријама корисника.

- Важећи закон је у највећем дијелу посљедица реформе у области пензијско-инвалидског осигурања, која је, између осталог, наметнула обавезу раздвајања права на новчана примања која су стечена по основу радног стажа од права која су стечена по основу статуса борца, те обавезу да се права по основу статуса борца уреде прописима из области борачко-инвалидске заштите.

- Када су у питању борци, значајно је напоменути да је доношењем овог закона за борце уведено новчано примање на мјесечном нивоу - мјесечни борачки додатак, чиме је превазиђена ситуација да се по основу статуса борца исте категорије, кроз прописе из области пензијско-инвалидског осигурања и кроз прописе из области борачко-инвалидске заштите, остварују различити износи новчаних накнада. На тај начин постигнута је правичност да сви борци, по основу истог статуса и категорије, под једнаким условима остварују иста новчана примања, без обзира на свој радно-правни статус.

- Прије доношења овог закона, само борци пензионери од прве до пете категорије су по основу статуса борца кроз гарантовани пензијски основ у систему пензијско-инвалидског осигурања остваривали право на новчана примања а износи тих примања су били различити и кретали су се од 1,00 КМ до 320,00 КМ. Борци пензионери чије су пензије биле веће од гарантованог основа, као и борци који нису испуњавали услове за пензију, имали су кроз систем борачко-инвалидске заштите накнаду на годишњем нивоу у просјечном износу од 120,00 КМ и то само борци прве и друге категорије (годишњи борачки додатак).

- Позитивни ефекти овог закона због увођења мјесечног борачког додатка, највише су се одразили на борце који по ранијим прописима нису имали никакве накнаде по основу свог статуса борца, изузев годишњег борачког додатка који се исплаћује само борцима прве и друге категорије. Ради се о борцима без радног стажа или са радним стажом недовољним за стицање пензије, незапосленим борцима, пољопривредницима, дакле свим борцима који нису имали могућност да кроз гарантовани пензијски основ као једини начин који су претходни прописи предвиђали, по основу статуса борца остваре новчана примања на мјесечном нивоу иако су услови њиховог ангажовања у рату били можда много тежи од услова ангажовања оних бораца који су та примања остваривали кроз гарантовани пензијски основ у систему пензијско-инвалидског осигурања. Овим борцима као и борцима који су већ користили новчану накнаду кроз гарантовани пензијски основ која је укинута због реформе у области пензијско-инвалидског осигурања, обезбијеђена је могућност стицања мјесечног новчаног примања за ангажовање у рату (мјесечни борачки додатак), али под истим условима (који се односе на старосну доб и

категорију борца), чиме је значајно повећан број бораца који су по основу ангажовања у оружаним снагама Републике Српске, односно статуса борца, остварили право на мјесечно новчано примање.

- Дакле, у односу на претходне, важећи закон је првенствено омогућио унапређење положаја бораца кроз увођење мјесечних примања - мјесечног борачког додатка али је такође омогућио и побољшање материјалног положаја најтежих војних инвалида кроз повећање износа мјесечних новчаних примања (додатак за његу и помоћ и допунско материјално обезбјеђење), те чланова породица погинулих бораца кроз повећање износа мјесечних новчаних примања (породична инвалиднина).

Законским рјешењима омогућено је и остваривање права војних инвалида и чланова породица погинулих бораца под повољнијим условима, те кориштење одређених предности утврђених Законом.

- Посебан квалитет у законским рјешењима у важећем закону је у томе што су омогућила да се први пут плански приступи запошљавању борачких категорија – дјеце погинулих бораца и демобилисаних бораца, које се проводи од 2012. године.

- Укупно повећање издвајања по основу нових рјешења у закону у 2012. години, износило је 41.328.391,00 КМ.

· Предност за борце у односу на претходни закон

Уведен је мјесечни борачки додаток за борце од прве до пете категорије са навршених 60 година старости као и за борце пензионере од прве до пете категорије, млађе од 60 година живота којима је пензија умањена због укидања гарантованог пензијског основа који су користили по основу статуса борца. Исплата мјесечног борачког додатка, врши се од 01.01.2012. године.

За незапослене борце, uveden је подстицај за запошљавање и samozapoшљавање, као ново право бораца.

· Предност за војне инвалиде у односу на претходни закон

Повећан проценат додатка за његу и помоћ најтежим ратним војним инвалидима прве категорије (непокретним и слијепим) за 20%, повећан проценат допунског материјалног обезбјеђења за војне инвалиде који немају додаток за његу и помоћ, након смрти војног инвалида од прве до четврте категорије породица остварује право на породичну инвалиднину без утврђивања узрочно посљедичне везе у погледу узрока смрти, смањен је рок за подношење захтјева за повећање процента војног инвалида по основу погоршања здравственог стања са 5 на 3 године и обезбјеђена је предност при упису дјеце РВИ од прве до шесте категорије у образовне установе, додјела стипендије и смјештај у студентске домове.

· Предност за породице погинулих бораца у односу на претходни закон

Брачном другу и дјечи погинулог борца, дата је могућност утврђивања статуса члана породице погинулог борца, без обзира на то да ли користе право на породичну инвалиднину, повећан је проценат породичне инвалиднине за три корисника са 95% на

100% од основице, уведено је право на постицај на запошљавање и samozapoшљавање дјеце погинулих бораца по посебном акционом плану који доноси Влада за сваку годину, супругама погинулих бораца и умрлих војних инвалида које су млађе од 45 година живота, а имају дјецу која су завршила редовно школовање, омогућава се право на породичну инвалиднину и омогућено је да дјеца погинулог борца која су корисници породичне инвалиднине, задржавају исти износ инвалиднине након смрти другог родитеља.

· **Остале активности на унапређењу стања у области борачко-инвалидске заштите**

- 2011. **година** - Новим Законом о приватизацији државних станова омогућен је откуп свих станова из Програма потпуног стамбеног збрињавања породица погинулих бораца и ратних војних инвалида.

- 2018. **године** - потписан је Протокол о сарадњи са Фондом здравственог осигурања Републике Српске. Дата је могућност РВИ – ампутирцима и прараплегичарима да право на ортопедска помагала остваре код Министарства у виду новчаних средстава.

- 2018. **година** - Влада Републике Српске донијела је Одлуку о унапређењу материјалног положаја бораца са навршених 65 година живота кроз мјесечно новчано примање.

- 2019. **године** - Влада Републике Српске усвојила је нову Уредбу о стамбеном збрињавању на основу које је расписан Јавни позив за стамбено збрињавање, чиме је омогућено члановима породица погинулог борца и РВИ од прве до четврте категорије који су пропустили рок за подношење захтјева за стамбено збрињавање по ранијој Уредби, да то сада ураде и да се тако трајно заврши програм потпуног стамбеног збрињавања.

- 2020. **година** - Влада Републике Српске донијела Одлуку о материјалном обезбјеђењу бораца са тешким инвалидитетом.

- 2020. **година** – Израђен је Регистар категорисаних бораца али због мишљења Агенције за заштиту личних података да је објављивање Регистра супротно Закону о заштити личних података, исти није јавно објављен.

- 2021. **година** - У току је успостављање ВПН мреже, која треба да омогући интернет везу између првостепених органа и министарства, те прелазак на електронско пословање.

- 2021. **година**- Министарство је започело израду „Веб“ странице Одбора за његовање традиције ослободилачких ратова која ће објединити податке, информације, фотографије, видео и фоно записе, књиге и другу документацију која је везана за ослободилачке ратове српског народа и Одбрамбено-отаџбински рат Републике Српске. Ова апликација ће омогућити: информисање о значају и карактеру историјских догађаја те историјских личности, могућност претраживања, по годинама, догађајима и слично, информације о споменицима, спомен-обиљежјима и војничким гробљима републичког, регионалног и локалног значаја, претраживање „Гугл“ мапе стратишта и кориштење електронске библиотеке.

V БУЏЕТ ЗА БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКУ ЗАШТИТУ

1. Преглед буџетских издвајања за борачко-инвалидску заштиту за период 1998 – 2020. година:

Година	Износ средстава у КМ
1998	53.300.716,00
1999	60.746.394,00
2000	99.000.000,00
2001	101.104.194,00
2006	127.991.939,00
2011	184.179.000,00
2012	219.589.600,00
2013	224.659.600,00
2014	253.480.600,00
2015	220.681.700,00
2016	221.121.900,00
2017	221.125.900,00
2018	227.143.900,00
2019	232.580.300,00
Ребаланс 2019	232.297.491,00 (мањи за 282.809,00)
2020	239.805.100,00
Први ребаланс 2020	239.048.458,00 КМ (мањи за 756.642)
Други ребаланс 2020	239.043.200,00
2021	239.897.100,00

- Удио Ресора у Буџету Министарства рада и борачко-инвалидске заштите за 2021. годину износи 92%.

1. Издвајања за војне инвалиднине

Година	Издавања за војне инвалиднине
2005	106.620.000,00
2013	152.544.200,00
2014	155.428.200,00
2015	155.484.000,00
2016	155.484.000,00
2017	155.484.000,00
2018	152.842.900,00
2019	152.842.900,00
Ребаланс 2019	144.706.700,00 (мањи за 8.136.200,00)
2020	145.398.000,00
2021	144.321.500,00

1.1 Основица за обрачун војне инвалиднине

Година	Износ основице за обрачун војне инвалиднине	Стопа раста основице за обрачун
2004	468,00	
2008	500,00	
2013	515,00	3%
2014	540,75	5%
2015	549,40	1,6%
2016	558,74	1,7%
2017	568,80	1,8%
2018	580,20	2,00%
2019	580,20	Остала иста основица
2020	592,96	2,2%
2021	610,75	3%

- Укупно повећање основице изражено у процентима у периоду од 2013. године до 2021. године износи 20,3 %.

VI КАТЕГОРИЈЕ КОРИСНИКА И ПРАВА УТВРЂЕНА ПРОПИСИМА ИЗ ОБЛАСТИ БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ

Категорије којим се обезбјеђује заштита кроз прописе из области борачко-инвалидске заштите су: борци, војни инвалиди, чланови породица умрлих војних инвалида и чланови породица погинулих бораца.

1. БОРЦИ

1.1. Број категорисаних бораца по категоријама (31. јануар 2021.)

Категорија бораца	Број бораца у одређеној категорији	Укупан број категорисаних бораца
<u>I КАТЕГОРИЈА</u>	112.943	I-II КАТЕГОРИЈЕ - 127.431
<u>II КАТЕГОРИЈА</u>	14.488	
<u>III КАТЕГОРИЈА</u>	14.100	I-V КАТЕГОРИЈЕ - 169.077
<u>IV КАТЕГОРИЈА</u>	16.630	
<u>V КАТЕГОРИЈА</u>	10.916	
<u>VI КАТЕГОРИЈА</u>	12.266	VI-VII КАТЕГОРИЈЕ - 36.529
<u>VII КАТЕГОРИЈА</u>	24.263	
Укупан број категорисаних бораца од I до VII категорије		I-VII КАТЕГОРИЈЕ - 205.606

1.2. Права бораца утврђена важећим Законом:

- борачки додатак,
- подстицај за запошљавање и самозапошљавање демобилисаних бораца,
- накнада одликованим борцима,
- здравствена заштита и друга права у вези са здравственом заштитом,
- посебан стаж у двоструком трајању,
- предност у запошљавању,
- предност у стамбеном збрињавању и
- друга права у складу са посебним прописима.

1.3. Права бораца на новчана примања утврђена Законом

Новчана примања предвиђена Законом за борце су: мјесечни и годишњи борачки додатак и накнада одликованим борцима која се исплаћује као годишње примање у задњем кварталу текуће, за претходну годину.

1.4 Борачки додатак

- Борачки додатак је први пут исплаћен 2007. године као годишње примање.
- Закључно са 2019. годином за годишњи борачки додатак исплаћена су средства у износу од 137.161.993,52 КМ.
- У првом кварталу 2021. године исплаћен је годишњи борачки додатак за 2020. годину за 61.266 бораца прве и друге категорије у износу 9.965.788,49 КМ.
- Мјесечни борачки додатак остварују борци од I до V категорије са навршених 60 година старости и исплаћује се од 2012. године.
- Од 2012. до 2020. године за ове намјене су исплаћена средства у износу од 408.218.768,92 КМ.
- Укупан број бораца који су примили мјесечни борачки додатак за јануар 2021. године је 80.764 корисника, за што су исплаћена средства у износу од 5.094.345,85 КМ. За 2021. годину, планирана су средства за мјесечни борачки додатак у износу од 65.085.700,00 КМ.
- Висина борачког додатка зависи од броја мјесеци проведених у зони борбених дејстава, тако да се мјесечни борачки додатак креће у распону од 23,52 КМ до 120,96 КМ, а годишњи у распону од 50,70 КМ до 245,70 КМ.
- За исплату мјесечног и годишњег борачког додатка, у Буџету за 2021. годину је обезбијеђено 75.047.653 КМ.

Од успостављања права на борачки додатак (од 2007. године) закључно са 2021. годином, за исплату борачког додатка Република Српска је обезбиједила 620.428.415,44 КМ.

2. ВОЈНИ ИНВАЛИДИ

2.1. Број војних инвалида по категоријама (јануар 2021.године)

КАТЕГОРИЈА	БРОЈ ИНВАЛИДА
I КАТЕГОРИЈА	476
II КАТЕГОРИЈА	1.189
III КАТЕГОРИЈА	873
IV КАТЕГОРИЈА	1.804
V КАТЕГОРИЈА	2.396
VI КАТЕГОРИЈА	3.973
VII КАТЕГОРИЈА	4.256
VIII КАТЕГОРИЈА	5.991
IX КАТЕГОРИЈА	6.635
X КАТЕГОРИЈА	3.266
УКУПНО	30.859

2.2. Права војних инвалида утврђена Законом:

- лична инвалиднина,
- додатак за његу и помоћ,
- ортопедски додатак,
- допунско материјално обезбјеђење,
- здравствена заштита и друга права у вези са остваривањем здравствене заштите,
- ортопедска и друга помагала,
- бањско и климатско лијечење,
- предност у запошљавању,
- предност у стамбеном збрињавању,
- пореске и царинске олакшице,
- отклањање архитектонских баријера,
- обезбјеђивање простора за паркирање,
- предност у коришћењу услуга републичких органа, јавних установа и осталих правних субјеката приликом рјешавања својих права и интереса и
- предност при упису дјете у образовне установе, додјелјивању стипендије за школовање и смјештаја у студентске домове.

2.3. Преглед износа највиших и најнижих новчаних примања ратних војних инвалида

Највиши износ личне војне инвалиднине за 2021. годину износи 2.351,29 КМ, док најнижа износи 30,53 КМ.

Катег. Инва.	I		II		III		IV		V		VI		VII	VIII	IX	X
	мин.	мак.	мин.	мак.	мин.	мак.	мин.	мак.	мин.	мак.	мин.	мак.				
Год. 2021.	2.015,35	2.351,29	855,02	1.495,27	518,60	1.209,0	371,5	1.031,84	219,54	354,22	146,57	232,76	Немају додатна права па су износи фиксни			
													109,93	54,97	36,63	30,53

- Поред војне инвалиднине, ратни војни инвалиди код којих је узрок инвалидности рана или повреда задобијена за вријеме вршења војне дужности у околностима оружаних сукоба, односно болест која се узрочно-посљедично односи на те сукобе, **може да оствари и право на инвалидску пензију по прописима из области ПИО, која се за ту категорију корисника одређује од гарантованог пензијског основа и износи 636,95 КМ.**

2.4. Права чланова породице после смрти војног инвалида

Послије смрти војног инвалида од прве до шесте категорије, чланови његове породице, под одређеним условима, могу да остваре право на породичну инвалиднину и здравствену заштиту.

3. ПОРОДИЦЕ ПОГИНУЛИХ БОРАЦА

3.1 Права чланова породица погинулих бораца утврђена Законом:

- породична инвалиднина,
- увећана породична инвалиднина,
- повећана породична инвалиднина, као стечено право по ранијим прописима,
- здравствена заштита и друга права у вези са остваривањем здравствене заштите,
- накнада трошкова изградње надгробног споменика погинулом борцу,
- накнад породици одликованог борца,
- накнада трошкова сахране ексхумираног борца,
- бањско и климатско лијечење,
- предност у запошљавању,
- подстицај за запошљавање и самозапошљавање дјеце погинулих бораца,
- предност у стамбеном збрињавању,
- пореске и царинске олакшице,
- предност при упису у образовне установе, додјеливању стипендије за школовање и смјештај у студентске домове и
- предност у коришћењу услуга републичких органа, установа и осталих правних субјеката приликом рјешавања својих права и интереса.

3.2. Преглед најниже/највише породичне инвалиднине

Година 2021	ВРСТЕ ИСПЛАТЕ	минимална	максимална
1.	Породична инвалиднина за једног корисника	365,70	373,75
2.	Породична инвалиднина за два корисника	488,59	499,34
3.	Породична инвалиднина за три корисника	609,54	622,95
4.	Породична инвалиднина за четири и више корисника	731,44	747,53

- Чланови породице погинулог борца могу да остваре и право на породичну пензију по основу погибије борца по прописима из области ПИО која износи: за једног члана 445,86 КМ, за два члана 509,56 КМ, за три члана 573,25 КМ и за четири и више чланова 636,95 КМ

VII ОСТАЛА ИЗДВАЈАЊА ИЗ НАДЛЕЖНОСТИ РЕСОРА БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ

· Накнада одликованим борцима

Обрачун накнаде одликованим борцима врши се у износу од 50% или 70% од основице која се примјењује за обрачун војних инвалидина у тој години. Код накнаде по основу одликованог погинулог борца добијени износ се дијели на чланове породице.

У периоду од 2006. године закључно са 2019. годином, исплаћена су средства у укупном износу од 37.417.806,76 КМ.

За 2019. годину:

- Број одликованих бораца - лична права - 2.652.
- Број корисника по основу одликованих погинулих бораца - породично право - 11.801.
- **Укупан број корисника** накнаде одликованом борцу је 14.453.

Накнада одликованим борцима за 2019. годину исплаћена је 25.12.2020. године у износу од 3.531.048,71 КМ. У Буџету за 2021. годину на овој позицији обезбјеђена су средства у износу од 3.822.400,00 КМ која ће бити исплаћена за 2020. годину као накнада одликованом борцу.

· Унапређење материјалног положаја бораца са навршених 65 година живота кроз мјесечно новчано примање

Посебно мјесечно примање дефинисано је Одлуком о одобрењу пласмана средстава за унапређење материјалног положаја бораца са навршених 65 година живота којима уплаћени стаж осигурања заједно са посебним стажом у двоструком трајању по основу учешћа у рату, износи 15 или више година, а нису и не могу остварити право на пензију.

Од јула 2018. године и закључно са 2020. годином исплаћена су средства у укупном износу од 2.280.429,00 КМ. У 2020. години за ове намјене је утрошено 1.218.053,44 КМ. За ове намјене у Буџету за 2021. годину обезбјеђена су средства у износу од 1.105.200,00 КМ. Број бораца који је остварио мјесечно примање у јануару 2021. године је 278 корисника за које је исплаћено 57.793,98 КМ. Износ мјесечног новчаног примања је у висини најнижег нивоа најниже пензије и за 2021. годину износи 207,87 КМ.

· Материјално обезбјеђење бораца са тешким инвалидитетом

Влада Републике Српске је 2020. године донијела Одлуку о материјалном обезбјеђењу бораца са тешким инвалидитетом. Овом Одлуком обезбјеђује се исплата новчаног примања као материјалног обезбјеђења борцима који су у периоду рата и стања непосредне ратне опасности или најкасније до 31.12.1996. године задобили тешко тјелесно оштећење (инвалидитет) усљед ране, повреде или озљеде, а које су задобили мимо вршења војних дужности, а налазе се у тешком материјалном стању. Висина материјалног обезбјеђења у складу са овом одлуком одређује се у висини допунског

материјалног обезбјеђења које остварује мирнодопски војни инвалид прве категорије са 100% инвалидитета по пропису из области борачко-инвалидске заштите, што у 2020. години износи 480,30 КМ. У јануару је материјално обезбјеђење остварило једно лице.

- **Пројекат бањске рехабилитације**

Пројекат је почео са реализацијом 2005. године. **Од 2006. године до 2020. године укупно је прошло 8.627 корисника** борачко-инвалидске заштите. За овај пројект у наведеном периоду укупно је утрошено 4.273.258,17 КМ. Корисници бањске рехабилитације су ратни војни инвалиди и чланови породица погинулих бораца. У 2020. години од укупно планираних 400 корисника бањску рехабилитацију је користило 380 корисника, од чега 192 корисника из категорије породица погинулих бораца и 188 из категорије ратних војних инвалида. Због недовољног броја пријављених корисника, за ову намјену утрошено је 169.646,35 КМ од планираних 200.000,00 КМ. Буџетом за 2021. годину за бањску рехабилитацију је предвиђен износ од 210.000,00 КМ.

- **Исплата једнократних новчаних помоћи за трошкове лијечења борачких категорија**

Врши се на основу прописаних Критерија за додјелу једнократне новчане помоћи. Приоритети код додјеле имају чланови породица погинулих бораца, ратни војни инвалиди, незапослени демобилисани борци са више чланова и цивилне жртве рата. Исплата ових средстава почела је 2005. године. **До 2020. године средства у укупном износу од 3.347.330,00 КМ су исплаћена за 6.949 корисника.** У 2020. години укупно је ријешено 529 захтјева. Планирана средства буџетом за ову намјену у 2020. години су износила 300.000,00 КМ. Од стране Министарства финансија за 2020. годину су дозначена средства у износу од 278.400,00 КМ, колико је и потрошено за ову намјену. Буџетом за 2021. годину за трошкове лијечења предвиђен је износ од 300.000,00 КМ. Донесени су Критерији за додјелу једнократних новчаних помоћи за здравствену заштиту корисницима права из области борачко-инвалидске заштите и заштите цивилних жртава рата за 2021. годину.

- **Исплата једнократних новчаних средстава за социјално угрожена лица**

Исплата се почела примјјењивати **од 2009. године, тако да су са 2020. годином укупно исплаћена средства у износу од 1.695.130,00 КМ.** Ову помоћ користило је 3.828 ратних војних инвалида, чланова породица погинулих бораца, незапослених демобилисаних бораца, цивилних жртава рата те најугроженијих породица умрлих бораца и РВИ. У 2020. години, укупно је ријешено 455 захтјева. Планирана средства буџетом за ову намјену у 2020. години су износила 250.000,00 КМ. Од стране Министарства финансија за 2020. годину су дозначена средства у износу од 235.200,00 КМ, колико је и потрошено за ову намјену. Буџетом за 2021. годину за једнократну новчану помоћ за социјално угрожена лица предвиђен је износ од 250.000,00 КМ. Донесени су Критерији за додјелу једнократних новчаних помоћи за социјално угрожена лица за 2021. годину.

- **Здравствена заштита**

Законом о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске је корисницима права из области борачко-инвалидске заштите, под одређеним условима обезбијеђено право на здравствену заштиту које подразумејева уплату доприноса за здравствено осигурање (уколико се то осигурање не може остварити по другом основу) и трошкове личног учешћа (партиципације). Од трошкова личног учешћа у кориштењу здравствене заштите ослобођени су корисници личне и породичне инвалиднине, ако то право не остварују по прописима из области здравствене заштите и здравственог осигурања.

За финансирање здравствене заштите је **од 2005. године до 2020. године утрошено укупно 64.581.081,04 КМ**. У 2020. години по основу доприноса за здравствено осигурање утрошено је 7.114.826,30 КМ. У 2021. години за трошкове здравствене заштите планиран је износ од 5.500.000,00 КМ. Министарство је извршило обрачун доприноса за здравствено осигурање јануар 2021. године за 20.457 корисника у износу од 746.680,50 КМ.

- **Ортопедска помагала**

Министарство рада и борачко-инвалидске заштите и Фонд здравственог осигурања Републике Српске су дана 02.03.2018. године потписали Протокол о сарадњи у циљу обезбјеђивања могућности да ратни војни инвалиди Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске - ампутирци и параплегичари право на медицинско средство, као сегмент права на здравствену заштиту прописаног Законом о здравственом осигурању, остваре код Министарства у виду новчаних средстава.

У смислу Протокола, ратни војни инвалиди Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске - ампутирци и параплегичари имају могућност да одлуче да ли ће право на медицинско средство (ортопедско помагало) остварити код Министарства у виду новчаних средстава, или остварити набавку ортопедског помагала по процедури Фонда здравственог осигурања Републике Српске. У складу са потписаним Протоколом и буџетском позицијом за ове намјене, министар рада и борачко-инвалидске заштите сваке године доноси Критерије за одобравање новчаних средстава ратним војним инвалидима за куповину ортопедских помагала. На овај начин је корисницима омогућено да по поједностављеној процедури набаве квалитетније ортопедско помагало, по сопственом избору. Исплата средстава за куповину ортопедских помагала дала је позитивне ефекте и показала се као најбоље рјешење у региону.

За период **од 2018. до 2020. године за ове намјене је укупно исплаћено 3.902.116,80 КМ**. Буџетом за 2021. годину, за куповину ортопедских помагала су планирана средства у износу од 2.000.000,00 КМ.

Могућност да добију новчана средства за куповину ортопедских помагала, имају 1.344 ампутирца и 139 параплегичара.

- **Финансирање изградње и одржавања споменика, спомен-обилежја и војничких гробаља**

Финансирање изградње и одржавања споменика, спомен-обилежја и војничких гробаља обезбјеђује се са посебне буџетске позиције, а на основу јавног позива за пријаву програма за добијање новчаних средстава за заштиту, одржавање и изградњу споменика, спомен-обилежја и војничких гробаља.

Циљ додјеле новчаних средстава подносиоцима захтјева је трајно обилежавање значајних догађаја ослободилачки ратова, чувања успомена на истакнуте личности ослободилачких ратова, његовање културно-историјске традиције и одавања почasti погинулим припадницима српске и црногорске војске у ослободилачким ратовима до 1918. године, учесницима антифашистичке борбе у Другом свјетском рату, као и борцима у Одбрамбено-отаџбинском рату Републике Српске.

Од 2005. године до 2020. године за ове намјене су уложена средства у износу од 8.217.543,90 КМ, од чега је, само за изградњу и одржавање Војничког гробаља Мали Зејтинлик на Сокоцу, на коме је изграђено 947 надгробних споменика, уложено 736.624,90 КМ.

Буџетом за 2021. годину, за ове намјене је планиран износ од 470.000,00 КМ.

- **Трошкови сахране ексхумираних и идентификованих бораца**

За накнаде породицама за Војске Републике Српске, Министарство је од 2006. до 2020. године исплатило укупно 636.500,00 КМ. Буџетом за 2021. годину предвиђена су средства у износу од 10.000,00 КМ.

- **Накнада за изградњу надгробних споменика погинулих бораца**

По основу права на од 2006. до 2020. године **исплаћено је 2.117.548,68 КМ** за 1.381 корисника. У 2020. години исплаћено је 13.282,00 КМ за изградњу надгробних споменика за 7 погинула бораца.

- **Финансирање програмских активности невладиних организација**

За финансирање програмских активности удружења проистеклих из ослободилачких ратова 20. вијека и Одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске од 2005. до 2020. године исплаћена су средства у износу од 7.757.557 КМ, а за суфинансирање редовног рада организација и удружења од јавног интереса (плате и материјални трошкови) исплаћена су средства у износу 3.463.058,30 КМ. Буџетом за 2021. годину за програмске активности је планирано 250.000,00 КМ. У 2021. години за финансирање плата и материјалних трошкова планиран је износ од 700.500,00 КМ.

- **Обиљежавање значајних историјских догађаја**

Влада Републике Српске донијела је Одлуку о образовању Одбора за његовање традиције ослободилачких ратова 2006. године, а 2007. је почела реализација програма обиљежавања. За реализацију програма обиљежавања значајних историјских догађаја и догађаја везаних за знамените личности из ослободилачких ратова од 2007. године утрошена су средства у износу од 2.682.811,87 КМ. У 2020. години за обиљежавање историјских догађаја утрошено је 174.960,00 КМ. Одбор за његовање традиције ослободилачких ратова Владе Републике Српске је у Календар обиљежавања значајних историјских догађаја ослободилачких ратова уврстио 29 догађаја од републичког значаја. Буџетом за 2021. годину планиран је износ од 100.000,00 КМ.

VIII СТАМБЕНО ЗБРИЊАВАЊЕ ПОРОДИЦА ПОГИНУЛИХ БОРАЦА И РАТНИХ ВОЈНИХ ИНВАЛИДА ОД I ДО IV КАТЕГОРИЈЕ

- У периоду 1999. године покренут је пилот пројекат стамбеног збрињавања изградњом монтажних кућа тзв „ Бугарски програм“.
- 2000. године, донесен је Правилник о рјешавању стамбених питања корисника по Закону о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца.
- У периоду 2003 - 2006. израђен и усвојен Програм потпуног стамбеног збрињавања породица погинулих бораца и ратних војних инвалида.
- 2007. године донесена Уредба о стамбеном збрињавању породица погинулих бораца и ратних војних инвалида.
- 25.02.2008. године Влада Републике Српске је са Борачком организацијом Републике Српске потписала Протокол о стамбеном збрињавању породица погинулих бораца и ратних војних инвалида од прве до четврте категорије којим је обухваћено 5.606 породица, а затим је са градоначелницима и начелницима општина из Републике Српске потписала појединачне програме стамбеног збрињавања ових категорија грађана за сваку локалну заједницу.

У периоду 1999 – 2020. стамбено је збринуто 8.281 корисника.

- Стамбене јединице	3.360 корисника
- Неповратна новчана средства	4.921 корисника
- <u>УКУПНО:</u>	<u>8.281 корисника</u>

Укупна финансијска улагања: 150.328.802,21 КМ

У наведеном износу нису исказана средства која су уложиле локалне заједнице које су обезбјеђивале земљиште и инфраструктуру, што представља значајна улагања у пројекат стамбеног збрињавања ових категорија.

Влада Републике Српске усвојила је Уредбу о стамбеном збрињавању породица погинулих бораца и ратних војних инвалида Одбрамбено-отаџбинског рата Републике

Српске („Службени гласник Републике Српске“ број: 26/19, 77/20), по основу које је расписан Јавни позив 2019. године и Измјене Јавног позива из 2020. године. Јавни позиви су били објављени у дневним новинама „Глас Српске“ и „Независне новине“ и на веб страници Министарства. Право на стамбено збрињавање по позиву имају лица са утврђеним статусом члана породице погинулог борца или ратног војног инвалида од прве до четврте категорије која нису стамбено збринута.

Поступак стамбеног збрињавања по захтјевима по Јавном позиву и Измјенама јавног позива (2019 - 2020. година) са стањем на дан 31.01.2021. године:

У 2019. години укупно је поднесено 4.151 захтјева, од чега:

- за неповратна новчана средства : 2.813
- за стамбене јединице : 1.284
- 54 лица су неопредјељена у погледу начина стамбеног збрињавања

У 2020. години поднесено је 211 захтјева, од чега:

- 149 за неповратна новчана средства
- 62 за стамбене јединице

Укупно поднесено 4.362 захтјева од чега је:

- 2.962 за неповратна новчана средства
- 1.346 за стамбене јединице
- 54 лица неопредјељена у погледу начина стамбеног збрињавања

Према до сада пристиглим информацијама према статусу подносилаца су:

- лица са статусом члана **породице погинулог борца** - 3.443 захтјева
- лица са статусом **ратног војног инвалида** од I до IV категорије - 865 захтјева
- лица без статуса (ЦЖР, удовице РВИ, борци) - 54 захтјева

IX ЗАПОШЉАВАЊЕ БОРАЧКИХ КАТЕГОРИЈА

Реализација пројекта запошљавања и самозапошљавања бораčkih категорија и подршке одрживости запослености за период 2012-2020. година

1. У периоду од 2012 – 31.12.2020. године путем Пројекта „Заједно до посла“ запослено је:

- 1.094 дјече погинулих бораца и исплаћено 8.389.700.00 КМ;
 - 1.729 демобилисаних бораца и РВИ и исплаћено 7.801.250.00 КМ и
 - 1.903 лица из бораčkih категорија запослено код послодавца и исплаћено 6.647.200,00 КМ.
- У напријед изнесеним подацима о запошљавању бораčkih категорија нису исказани подаци о запошљавању дјече погинулих бораца кроз Програм подршке запошљавању младих у статусу приправника са ВСС и ССС из разлога што је циљ овог програма, прије свега оспособљавање за самосталан рад и повећање запошљивости младих на тржишту

рада, а потом и запошљавање. Програм подршке запошљавању младих у статусу приправника се проводи још од 2007. године, али без раздвајања по компонентама и статусу кроз који би могли исказати стварни број дјеце погинулих бораца који су обухваћени овим програмом и којима је омогућено стицање радног искуства и запошљавање. Тек кроз Акциони план запошљавања у Републици Српској у 2016. години у овај програм је уведена Компонента 1. „Запошљавање лица без радног искуства са ВСС - дјеца погинулих бораца“, а од 2020. године и Компонента 2. „Запошљавање лица без радног искуства са ССС - дјеца погинулих бораца.“

2. **Преглед реализације Програма подршке запошљавању младих у статусу приправника са ВСС – дјеца погинулих бораца 2016 - 2020. година:**

У периоду 2016 - 2020. година за 808 дјеце погинулих бораца ВРС је одобрено запошљавање у својству приправника (738 ВСС и 70 ССС) у износу од 7.252.325,72, а од тога је реализовано/запослено 612 дјеце погинулих бораца ВРС (579 ВСС и 33 ССС) и исплаћено 5.415.760,71 КМ. За запошљавање дјеце погинулих бораца у статусу приправника послодавцима се исплаћује бруто плата.

3. **Подаци о пројектима подршке запошљавању, самозапошљавању и одрживости запослености РВИ - ВРС који се реализују путем Фонда за професионалну рехабилитацију и запошљавање инвалида у периоду од 2005. до 31.12.2020. године.**

Од оснивања Фонда за професионалну рехабилитацију и запошљавање инвалида 2005. године закључно са 31.12.2020. године редовно се реализују пројекти за самозапошљавање и запошљавање РВИ ВРС код послодавца и, у циљу одрживости запослених, врши поврат доприноса послодавцима који запошљавају инвалиде.

Преглед података о самозапошљавању и запошљавању РВИ - ВРС код послодаваца, поврату доприноса на име одрживости запослености инвалида путем Фонда за професионалну рехабилитацију и запошљавање инвалида у периоду од 2005. до 31.12.2020. године:

• **Новчани стимуланс:**

- за самозапошљавање 571 РВИ ВРС у износу од 1.789.070,52 КМ

- за запошљавање 796 РВИ ВРС код послодавца у износу од 2.385.939,08 КМ

Кроз исплату новчаног стимуланса за самозапошљавање и запошљавање укупно је запослено 1.367 РВИ и издвојено 4.175.009.60 КМ.

• **Економска подршка:**

На име економске подршке за 384 РВИ издвојено укупно 815.250 КМ.

• **Поврат доприноса:**

На име поврата доприноса послодавцима укупно исплаћено 38.396.794,92 КМ.

4. Подаци са евиденције Завода за запошљавање о броју незапослених борацких категорија са стањем на дан 31.12.2020. године:

Према подацима Завода за запошљавање (акт број: 01.3/0801-204-12/20 од 12.01.2021. године), на дан 31.12.2020. године на евиденцији незапослених лица укупно је регистровано 83.164 лица (4,4% мање у односу на децембар 2019. године). Смањењу броја незапослености, поред програма и посредовања у запошљавању кључну улогу су имале мјере Владе РС као одговор на посљедице изазване корона вирусом.

- Према подацима из Завода за запошљавање „Активна понуда радне снаге са евиденције незапослених и промјене на евиденцији незапослених за мјесец 12/2020, регистровано је:
 - 1.332 **РВИ**
 - 12.481 **учесник рата**
 - 2.019 **чланова породица погинулих бораца** од којих 1.582 **дјеце погинулих бораца**.

Треба напоменути да сви борци који нису на евиденцији Завода за запошљавање, а који имају 12 година стажа осигурања и највише до 62 године живота могу, пријавом на евиденцију Завода за запошљавање Републике Српске користити право на пензијско и инвалидско осигурање у трајању до 3 године, у складу са одредбом члана 37. Закона о посредовању у запошљавању и правима за вријеме незапослености. На овај начин би се одређеном броју демобилисаних бораца омогућило да оствари услове за старосну пензију (15 година стажа осигурања и 65 година живота).

5. Акциони план запошљавања у Републици Српској у 2021. години:

Влада Републике Српске је већ у јануару 2021. године усвојила Акциони план запошљавања у Републици Српској за 2021. годину, којим је предвиђен и Програм финансирања запошљавања и самозапошљавања дјеце погинулих бораца, демобилисаних бораца и РВИ „Заједно до посла“ (по 10.000 КМ).

Јавни позив послодавцима и незапосленим лицима за кориштење подстицајних средстава је објављен 15.02.2021. године у дневном листу „Глас Српске“.

Буџетом за 2021. годину обезбјеђена су средства у износу од 5.000.000,00 КМ за програм подршке привреди путем поврата доприноса за ново запошљавање радника.

X ИЗДВАЈАЊА ЗА БОРАЧКЕ КАТЕГОРИЈЕ У ОБЛАСТИ ПЕНЗИЈСКО-ИНВАЛИДСКОГ ОСИГУРАЊА

1. Подаци о броју корисника и износу средстава која се издвајају борачким категоријама по пропису из области пензијско-инвалидског осигурања:

Према подацима за **децембар 2020. године**, за разлику у износу пензије по основу посебног стажа, разлику с обзиром на узрок инвалидности, разлику с обзиром на узрок смрти, као и намирење до најниже пензије, потребан је износ средстава, како слиједи:

- старосна пензија са посебним стажом – 60.274 корисника (намирење до најниже пензије за 15.109 корисника) - разлика трајно по основу посебног стажа и најниже пензије - 4.250.870,41 **КМ**.
- породична пензија иза претходно наведене – 10.716 корисника (намирење до најниже пензије за 1.960 корисника) - разлика трајно по основу посебног стажа и најниже пензије – 453.098,98 **КМ**.
- инвалидска пензија са посебним стажом – 11.625 корисника (намирење до најниже пензије за 5.026 корисника) - разлика трајно по основу посебног стажа и најниже пензије – 870.225,84 **КМ**.
- породична пензија иза претходно наведене – 4.132 корисника (намирење до најниже пензије за 1.360 корисника) - разлика трајно по основу посебног стажа и најниже пензије – 184.127,04 **КМ**.
- инвалидска пензија – ако је узрок повреда или болест која је узрочно-посљедишно везана са учешћем у рату – 3.581 корисника - разлика трајно – 2.091.202,43 **КМ**
- породична пензија иза претходно наведене – 487 корисника - разлика трајно – 200.773,58 **КМ**.
- породична пензија иза осигураника са посебним стажом – 7.016 корисника (намирење до најниже пензије за 2.330 корисника) - разлика по основу посебног стажа и најниже пензије – 415.398,80 **КМ**
- породична пензија иза погинулог борца – 10.119 корисника - разлика трајно – 4.467.825,49 **КМ**.

На основу изнесених података, може се констатовати да се „права у вези са учешћем у рату“, у децембру 2020. године, односе на 107.950 корисника, да се намирење до најниже пензије односи на 25.785 корисника који имају статус борца, те да је по поменутиим основима на мјесечном нивоу за наведени број корисника исплаћивано 12.933.522,57 КМ, што на годишњем нивоу износи 155.202.270,84 КМ.

2. Подаци о уплати стажа за незапослене демобилисане борце:

- За 100.712 демобилисаних бораца који су у периоду 1996 - 29.09.2000. године били пријављени на евиденцију незапослених лица уплаћени су доприноси за пензијско и инвалидско осигурање у укупном износу од 52.111.406,21 **КМ**.

- Такође, у стаж осигурања са увећаним трајањем рачуна се вријеме које је осигураник радио као војни инвалид од прве до шесте категорије, на начин да осигуранику сваких 12 мјесеци рада се рачуна као 15 мјесеци стажа осигурања.
- Законом о пензијском и инвалидском осигурању, није прописана могућност да се за посебан стаж у двоструком трајању уплати допринос за пензијско и инвалидско осигурање и да на тај начин, посебан стаж у двоструком трајању постане стаж осигурања.
- **Посебан стаж у двоструком трајању позитивно утиче на одређивање висине пензије, с обзиром да се висина пензије одређује према укупном пензијском стажу који обухвата стаж осигурања и посебан стаж у двоструком трајању.**

XI ОДНОС ДРУШТВА ПРЕМА БОРЦИМА И ТЕКОВИНАМА ЊИХОВЕ БОРБЕ

Однос друштва према борцима и тековинама њихове борбе, може и мора да буде на вишем нивоу. Посебан проблем је велики број оптужених и пресуђених припадника Војске и МУП РС. Међутим, ово није искључиво и само проблем ових лица и њихових породица, већ је много сложенији и у суштини представља доказивање и одбрану истине о нашем Одбрамбено-отаџбинском рату. Изостанак адекватне подршке и бриге оставиће трајне посљедице на мотивисаност и опредјељеност будућих генерација да без компромиса буду спремни стати у одбрану Републике Српске. Тренутно се пред Судовима БиХ води преко 250 поступака, што од оптужених лица изискује значајна финансијска средства (просјечно 200,00 КМ по одласку на рочиште), а што за посљедицу има поред психичког, здравственог и материјално пропадање породица. Такође, посебан проблем су пресуде у парничном поступку које се односе на накнаду штете чији су износи и по неколико десетина хиљада КМ.

Адекватну подршку треба обезбиједити и свједоцима – логорашима, те обезбиједити да се осим пред судовима, њихова истина доказује и снимањем документарних филмова о аутентичности онога што су доживјели у логорима.

Када је у питању обиљежавање значајних датума било би потребно промијенити однос јавних медија, како би обиљежавање било квалитетније и садржајније пропраћено и јавност објективно информисана.

У том циљу ће израда „Веб апликације“ Одбора за његовање традиције ослободилачких ратова, свакако допринијети ширењу истине и објективном информисању о ослободилачким ратовима српског народа.

XII ПРАВА БОРАЦА У ФЕДЕРАЦИЈИ БИХ

1. Прописи из области борачко-инвалидске заштите у Федерацији БиХ

- Закон о правима бранилаца и чланова њихових породица (Службене новине Федерације БиХ, број 33/04, 56/05, 70, 07, 9/10, 90/17)
- Закон о правима демобилизованих бранилаца и чланова њихових породица (Службене новине Федерације БиХ, број 54/19)
- Закон о посебним правима добитника ратних признања и одликовања и чланова њихових породица (Службене новине Федерације БиХ, број: 61/06, 9/10, 90/17)

2. Незапослени борци у Федерацији БиХ

2.1 Право на егзистенцијалну новчану накнаду

Парламент ФБиХ усвојио је 18.07.2019. године Закон о правима демобилизованих бранилаца и чланова њихових обитељи. Према овом Закону право на мјесечно новчано примање, односно новчану егзистенцијалну накнаду, могу остварити демобилизовани браниоци и то:

- демобилизовани борац са навршених 65 година живота под условом да је био припадник оружаних снага најмање 12 мјесеци, уколико има пребивалиште на територији БиХ, и ако остварује приходе у износу мањем од 50% минималне пензије исплаћене у Федерацији БиХ за мјесец децембар 2018. године.
- демобилизовани борац са навршених 57 година живота под условом да је био припадник оружаних снага најмање 12 мјесеци, да је пријављен као незапослено лице код надлежне службе за запошљавање најмање годину дана прије подношења захтјева за остваривање права, уколико има пребивалиште на територији БиХ, и ако остварује приходе у износу мањем од 50% минималне пензије исплаћене у Федерацији БиХ за мјесец децембар 2018. године.

Демобилизовани борци могу остварити право на мјесечну новчану накнаду у износу од 5 КМ по мјесецу проведеном у Оружаним снагама, с тим што износ мјесечне накнаде може бити и нижи уз примјену коефицијента за обрачун.

Уколико износ појединачне накнаде помножен са бројем корисника буде захтјевао већи износ новчаних средстава од утврђеног укупног износа средстава на нивоу фискалне године за те намјене у буџету Федерације БиХ (50.000.000,00 КМ), примјењује се коефицијент за обрачун (Влада ФБиХ квартално доноси акт којим утврђује коефицијент за обрачун).

Борци са максималним бројем мјесеци проведеним у рату (48 мјесеци) који испуњавају услове, могу да остваре максималан износ од 240,00 КМ.

XIII ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

- Област борачко-инвалидске заштите не може се посматрати само кроз примјену прописа из надлежности Министарства рада и борачко-инвалидске заштите, већ се мора посматрати у ширем контексту, односно у односу свих институција према борачким категоријама у остваривању њихових права и приоритета.
- Свака законодавна активност у области борачко-инвалидске заштите заснивана је на задржавању стечених права, побољшању материјалног положаја корисника права, а првенствено чланова породица погинулих бораца и најтежих ратних војних инвалида кроз повећање износа мјесечних примања, проширењу права, те прописивању повољнијих услова за остваривање права.
- Од самог формирања Министарства за питање бораца и жртава рата, борачка удружења су имала снажан утицај на креирање законских и подзаконских рјешења којим је ова област уређена.
- Борачка удружења су инсистирала на ставу да су сви борци били једнаки у рату, и да се статус и припадајуће право борца, не може условљавати материјалним положајем борца (запосленошћу, односно висином примања).
- Категоризација 205.606 бораца у Републици Српској је проведена уз обавезујуће учешће БОРС-а, и сви категорисани борци у складу са важећим законом имају стечен статус, тако да би се било каква нова категоризација односила само на оне борце који још увијек нису категорисани.
- Република Српска је кроз област борачко-инвалидске заштите обезбједила материјалну заштиту најтежих ратних војних инвалида и породица погинулих бораца.
- Права прописана Законом о правима бораца извршавају се у потпуности, у складу са буџетским оквиром за област борачко-инвалидске заштите. Борачке категорије имају приоритет у исплатама у односу на остале буџетске кориснике.
- Буџет за борачко-инвалидску заштиту, односно средства за финансирање обавеза утврђених прописима из области борачко-инвалидске заштите за 2021. годину износе 239.897.100,00 КМ, што је процентуално у односу на укупни Буџет Републике Српске 7%, колико процентуално износи и у Федерацији БиХ.
- У Буџету за 2021. годину за финансирање обавеза из области рада и запошљавања издваја се 8.000.000,00 КМ, од којих 3.000.000,00 КМ за пројекат запошљавања борачких категорија и 5.000.000,00 КМ за програм подршке привреди путем поврата уплаћених пореза и доприноса за ново запошљавање радника.

- Поред ових издвајања, за борачке категорије издвајају се из буџета и средства по пропису из области пензијско-инвалидског осигурања, на годишњем нивоу око 155.202.270,84 КМ.
- За 100.712 демобилисаних бораца који су у периоду 1996. до 29.09.2000. године били пријављени на евиденцију незапослених лица уплаћени су доприноси за пензијско и инвалидско осигурање у укупном износу од 52.111.406,21 КМ.
- **Укупно годишње буџетско издвајање за борачке категорије по прописима из области борачко-инвалидске заштите, области рада и запошљавања и области пензијско-инвалидског осигурања износи око 403.099.370,00 КМ, што је око 10,6 % у односу на укупан Буџет Републике за 2021. годину.**
- Борачке категорије остварују одређена новчана примања и кроз прописе из других правних области, а за које се издвајају средства из буџета, као и по основу допунских права чију врсту и обим утврђују локалне заједнице својим одлукама и финансирају из својих буџета. Допунска права углавном се односе на: једнократне помоћи за лијечење, једнократне помоћи за сахране, набавку огрева, набавку уџбеника, стипендија, трошкове превоза, плаћање режија и комуналија, ослобађања такса за административне услуге, стамбено збрињавање у складу са прописима локалних заједница, попусти приликом обезбјеђивања грађевинске дозволе и слично.
- Борачким категоријама обезбјеђиване су и одређене бенефиције и кроз прописе из надлежности других институција Републике Српске:
 - Министарство породице омладине и спорта кроз финансирање изградње кућа вишечланим породицама у којима носиоци домаћинства имају статус борца или РВИ;
 - Републички секретаријат за расељена лица и миграције - кроз изградњу станова за избјегла и расељена лица из борачких категорија као и социјалних станова примјеном Закона о социјалном становању;
 - Министарство финансија - кроз накнаду ратне штете;
 - Министарство просвјете и културе и Министарство за научно-технолошки развој, високо образовање и информационо друштво – кроз студентске и ђачке стипендије, плаћање школарине, попусте за исхрану и смјештај;
 - Министарство саобраћаја и веза – кроз ослобађање плаћања путарине за РВИ одређених категорија;
 - Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију – кроз ослобађање откупне цијене стана за породице погинулих бораца и најтеже ратне војне инвалиде као и попусти за остале ратне војне инвалиде и борце.

Поред наведеног, чланови породица погинулих бораца ослобођени су плаћања накнаде за полагање стручних испита из разних области. Борачке категорије ослобођене су и плаћања судских и административних такса у складу са прописима из тих области за поступке за остваривање статуса и права из области борачко-инвалидске заштите.

- **Неспорно је да се у области борацко-инвалидске заштите не могу увести нова права, нити проширивати постојећа, уколико се за њихово провођење не могу обезбиједити адекватна средства у буџету Републике Српске.**
- Уочљиво је да постоји проблем код остваривања „ прописаних предности“ који се требају реализовати кроз различите институције Републике Српске.
- Уочљив је проблем социјално угрожених незапослених бораца млађих од 60 година, као и незапослене дјеце погинулих бораца, чији радно-правни статус се од 2012. године рјешава провођењем програма из области рада и запошљавања (Акциони планови запошљавања).
- Новчана примања предвиђена прописима из области борацко-инвалидске заштите Републике Српске нису условљена социјалним статусом корисника, односно нису условљена било којом врстом примања које корисник остварује по било ком другом основу.
- У Републици Србији и Федерацији БиХ новчана примања бораца су условљена социјалним статусом борца, односно приходима које остварује и имају карактер борацког социјалног примања, док у Републици Српској борци остварују новчано примање - борацки додатак по основу ангажовања у рату у зони борбених дејстава, без обзира на радно-правни и социјални статус борца.
- Побољшање статуса и положаја борацких категорија врши се у континуитету, а што је видљиво кроз стално повећање буџетских издвајања за ову област.
- Важећим законом из области борацко-инвалидске заштите су на цјеловит и свеобухватан начин регулисана права свих категорија корисника права из области борацко-инвалидске заштите, и истим је дата могућност да се кроз повећање основице за обрачун, обезбиједи повећање новчаних примања у складу са економским могућностима Републике Српске.

XIV ПРИЈЕДЛОГ МЈЕРА ЗА ПОБОЉШАЊЕ СТАЊА У ОБЛАСТИ БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ

1. Да се изради „социјална карта“ свих борацких категорија, а приоритетно социјална карта незапослене дјеце погинулих бораца и социјално угрожених незапослених бораца.
Носилац активности: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите.
2. Да се у 2021. години кроз реализацију Акционих планова запошљавања и samozapoшљавања, приоритет да запошљавању бораца и дјеце погинулих бораца и запосле сва лица из наведених категорија која су се пријавила на Јавни позив, а која испуњавају услове предвиђене Јавним позивом.
Носилац активности: Завод за запошљавање Републике Српске.
3. Да се на бази података из социјалне карте обезбиједи новчана помоћ социјално угроженим незапосленим борцима од прве до пете категорије, млађим од 60 година.
Носилац активности: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите.
4. Да се креирају и реализују одрживи програми запошљавања и samozapoшљавања који ће давати ефектније резултате у односу на утрошена средства, с тим да би у креирању и праћењу реализације програма, учествовали представници борацких удружења од јавног интереса.
Носилац активности: Завод за запошљавање Републике Српске и борачка удружења.
5. Да се на основу социјалне карте израде и посебни програми економске подршке некомерцијалних пољопривредних газдинстава незапослених бораца на селу, чијом би реализацијом корисници били трајно брисани са евиденције Завода за запошљавање.
Носилац активности: Завод за запошљавање Републике Српске.
6. Да се организује медијска кампања у вези запошљавања борацких категорија гдје ће, уз институције система, учешће узети борачка удружења, као и Унија удружења послодаваца.
Носилац активности: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите, Завод за запошљавање Републике Српске, Унија удружења послодаваца и борачка удружења.
7. Да се креирају програми повећане друштвене укључености борацке популације који ће се реализовати кроз посебне програме рехабилитације и рекреације.
Носилац активности: борачка удружења.

8. Да се свим борачким удружењима од јавног интереса достави „ регистар бораца“, на основу којег ће подносити иницијативе за преиспитивање статуса и категорије борца за она лица за која имају сазнања да статус и права нису остварили у складу са Законом.
Носилац активности: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите и борачка удружења.
9. Да се свим борачким удружењима од јавног интереса достави база података Министарства за ратне војне инвалиде и погинуле борце, на основу које ће подносити иницијативе за ревизију сумњивих увјерења о околностима страдања за лица за која имају сазнања да нису страдала под околностима вршења војне службе.
Носилац активности: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите и борачка удружења.
10. Да се у креирању буџета за борачко-инвалидску заштиту, за сваку буџетску годину планира износ средстава који ће обезбиједити раст основице за обрачун новчаних примања предвиђених Законом.
Носилац активности: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите.
11. Да се континуирано повећава грант за куповину ортопедских помагала ратним војним инвалидима ампутирцима и параплегичарима, како би се корисницима омогућила набавка што квалитетнијих ортопедских помагала, а с обзиром да је исплата средстава за куповину ортопедских помагала дала позитивне ефекте и показала се као најбоље рјешење у региону.
Носилац активности: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите.
12. Да се убрза стамбено збрињавање породица погинулих бораца и ратних војних инвалида који испуне услове по Уредби о стамбеном збрињавању, кроз обезбјеђивање финансијских средстава у буџету Републике Српске или кредитним средствима.
Носилац активности: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите.
13. Да се кроз закон из области социјалне заштите, борачким категоријама омогући кориштење права из социјалне заштите, у приоритету и под повољнијим условима.
Носилац активности: Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске

14. Да се, сходно Закључку Народне скупштине Републике Српске, јединицама локалне самоуправе предложи да у складу са својим могућностима усвоје Одлуку о допунским правима борачких категорија, са приоритетом за социјално угрожене категорије.
Носилац активности: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите и јединице локалне самоуправе.
15. Да се подржи иницијатива Удружења грађана „Ветерани Републике Српске“ за Уставни амандман на Устав Републике Српске ради увођења борца као уставне категорије.
Носилац активности: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите и борачка удружења.
16. Да се активности свих институција и организација проистеклих из Одбрамбено-отаџбинског рата константно усмјеравају ка одбрани истине о Одбрамбено-отаџбинском рату и карактеру рата.
Носилац активности: Републичке институције и борачка удружења.
17. Да се у оквиру Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица формира стручна комисија која ће се бавити одбраном истине о Одбрамбено-отаџбинском рату Републике Српске, са посебном пажњом на анализи садржаја у издавачкој дјелатности. У оквиру Републичког центра пружити правну подршку борцима логорашима-свједоцима у судским поступцима, као и подршку у снимању документарних филмова са аутентичним свједочењима логораша о преживљеним страхотама из заробљеништва.
Носилац активности: Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица Републике Српске, Савез логораша Републике Српске и борачка удружења.
18. Да се пружи подршка борцима оптуженим за ратне злочине кроз реализацију тачке 10. Закључака Народне скупштине од 17. априла 2015. године („Службени гласник Републике Српске“ број: 32/15).
Носилац активности: Министарство унутрашњих послова, Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражења несталих и Фондација „Помоћ“ при Борачкој организацији Републике Српске.
19. Да се Радна група у даљем раду фокусира на рјешавање статусних питања војника на служењу војног рока у току Одбрамбено-отаџбинског рата.
Носилац активности: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите и борачка удружења.

20. Да Радна група у даљем раду анализира и друга актуелна питања из области борачко-инвалидске заштите и прати реализацију предложених мјера Радне групе за побољшање стања у области борачко-инвалидске заштите.

Носилац активности: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите и борачка удружења.

ПРЕДСЈЕДНИК РАДНЕ ГРУПЕ
Радомир Граонић, проф.

ЧЛАНОВИ РАДНЕ ГРУПЕ:

-Министарство рада и борачко-инвалидске заштите:
Радојка Кела-Трнинић

-Борачка организација Републике Српске:
Миломир Савчић

-Републичка организација породица заробљених и погинулих бораца и несталих цивила:
Вељко Лазић

-Савез ратних војних инвалида Републике Српске:
Драган Врховац

-Удружење грађана „Ветерани Републике Српске“:
Александар Недић
(овлаштени представник)

- Организација ампутираца „Удас“:
Жељко Волаш

-Савез логораша Републике Српске:
Анђелко Носовић

Број: 16-56-125-4/21